

บทที่ 1

บทนำ



ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปะแห่งความเป็นผู้นำ เป็นวิชาการสำคัญสาขาหนึ่งที่สอนให้รู้ถึงการปกครองคน และการเป็นหัวหน้าคน สอนให้มีความสามารถที่จะชักจูง และทำให้บุคคลอื่นได้ร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยความสมัครใจ ศิลปะแห่งความเป็นผู้นำ เกิดจากสัญชาตญาณแห่งการอยู่ร่วมกันทางสังคมซึ่งมีมานานแล้ว การอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปก็มีผู้นำเกิดขึ้นโดยการนำในกิจการงาน หน้าที่ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นที่ยอมรับว่า "ความสามารถและบุคลิกภาพของผู้นำมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพและคุณค่าของสถาบัน ซึ่งจะส่งผลสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้น ๆ"¹ ดังนั้นบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำมักจะเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการนำหมู่คณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงานต่าง ๆ เป็นบุคคลที่สามารถจะช่วยเชื่อมโยงความคิดเห็น ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เพราะว่าความสามารถที่จะอยู่รวมกลุ่มของบุคคลต่าง ๆ ใดนั้น มิได้หมายถึงความสำเร็จและความมีประสิทธิภาพของหน่วยงานนั้น ๆ เสมอไป ถ้าหากว่าปราศจากความคิดเห็นและมีพฤติกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ในการศึกษาถึงความเป็นผู้นำจึงจะต้องศึกษาถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล เพราะว่าในการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่ง และศึกษาพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการแสดงออกร่วมกันนั้นจะเป็น

¹สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, กรมการปกครอง, 2511), หน้า 355.

แนวทางที่จะช่วยให้ทราบถึงคุณลักษณะบางประการของการทำงานร่วมกันและการอยู่ร่วมกันของแต่ละบุคคล โดยทั่วไปนักการศึกษาต่างลงความเห็นว่า บุคคลใดที่มีลักษณะความเป็นผู้นำมักจะเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม ความคิดอ่านตามเหตุผล มีปรีชาญาณ (Intuition) มีจินตนาการ (Imagination) มีความกล้าหาญ หรือพยายามทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อยู่เสมอ และการเปลี่ยนแปลงที่ปรารถนาจะก่อให้เกิดขึ้นนั้น หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ความเชื่อ และโลกทัศน์ เป็นสำคัญ เพราะว่าจะผลจากการเกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้น จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประการอื่น ๆ ตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมของบุคคลที่ประกอบการทำงานร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ อันอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ มาก

ในการศึกษาวิชาทหารทั้งหมด วิชาผู้นำทางทหาร (Military Leadership) เป็นวิชาที่มีปัญหามาก เพราะความคิดที่เกี่ยวกับวิชานี้มีมากมาย และเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ แต่ทุกคนก็ลงความเห็นว่า ผู้นำเป็นหัวใจสำคัญในการจะให้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการรบ กองทัพที่มีผู้นำที่ดีพร้อมด้วยความสามารถ ความจงรักภักดี และความเสียสละ กองทัพนั้นย่อมจะได้ชัยชนะในการรบ ในการปฏิบัติการรบนั้นสิ่งที่จะตัดสินใจแพ้หรือชนะ หาใช่อยู่ที่อำนาจของอาวุธที่ฝ่ายหนึ่งจะมีเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเท่านั้นก็หาไม่ ปัจจัยสำคัญที่จะบันดาลผลการรบให้เป็นไปในรูปใดนั้น อยู่ที่องค์บุคคล (ทหาร) เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้าได้คนดีแม้มีอาวุธน้อยกว่า ถ้าสิ่งพลน้อยกว่าก็สามารถนำชัยชนะมาสู่หน่วยได้ เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพสหรัฐได้สำรวจพบว่า¹ สาเหตุแห่งการสูญเสียวีรพล เนื่องจากว่า นายทหารขาดคุณวุฒิในการนำทหาร ไม่รู้สำนึกในความ

¹ Department of Military Psychology and Leadership, Military Leadership And Psychological Warfare (Bangkok: Chulchomklao Royal Military Academy, 1965), p. 31.

รับผิดชอบหน้าที่ที่มีต่อผู้ที่อยู่ใต้วงศ์บัญชาและไม่ประสานกับหน่วยรบ นายทหารขาด
ความเข้าใจผู้ที่อยู่ใต้วงศ์บัญชา ซึ่งเป็นผลทำให้ทหารมีขวัญเสื่อม ไม่มีความรักหน่วย
ชาควินัย เป็นสาเหตุทำให้ลดประสิทธิภาพของหน่วยลง ดังที่ อาคองท์ เดอ ปีโคย์
(Ardant Du Pico) กล่าวว่า "องค์บุคคลเป็นอาวุธอันค้ำแรกในการรบ เราจะต้อง
ศึกษาเกี่ยวกับทหารที่เข้าทำการรบเพราะว่าเขาเหล่านั้นจะทำให้ผลการรบเป็นความ
จริงขึ้นมา"¹ ดังนั้นในการศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำ ก็เพื่อที่จะได้นำหลักการไปปฏิบัติ
ต่อหน่วยให้เกิดประโยชน์อย่างมากที่สุด ให้ได้องค์บุคคลที่ดีที่สุด เพราะมีหลักอยู่ว่า
ลูกน้องจะดีได้เพราะมีผู้นำเด่น และมีคำกล่าวที่แสดงถึงความสำคัญของผู้นำที่โลกต่าง
ไว้ว่า "กองทัพกว้างที่นำค่ายเสีย ย่อมมีความน่าสะพึงกลัวกว่ากองทัพเสียที่นำค่ายกว้าง"²
ปัจจุบันนี้บทบาทของผู้นำได้มีความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากเราได้มีการเปลี่ยนแปลง
แปลงทางค่านสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีอัตราเร็วกว่าในอดีตมากมาย จนกระทั่งโครงสร้าง
ของสังคม โครงสร้างของกองทัพ เครื่องมือยุทธวิธี และแม้แต่องค์บุคคลกำลังล่าหลัง
และไร้ประสิทธิภาพอย่างรวดเร็วกว่าเดิม อีกประการหนึ่งในขณะที่ประเทศของเรา
กำลังอยู่ในภาวะอันตราย เรามีเวลาน้อยในการแก้ปัญหาที่สำคัญที่สุดเดี๋ยวนี้ก็คือ การ
ตัดสินใจของมวลชนทั้งชาติที่จะรวมกำลังกันในการแก้ปัญหาให้ถูกต้อง ให้มีความสามัคคี
กลมเกลียวกันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสังคมไทยในปัจจุบันนั้นมีความไม่เป็นธรรมอยู่
เป็นอันมาก ซึ่งเกิดจากการประสมความล้มเหลวแทบทุกด้านขององค์การต่าง ๆ ของรัฐ
เช่นองค์การเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ องค์การที่เกี่ยวกับด้านการศึกษา องค์การที่เกี่ยวกับ
ด้านสื่อสารมวลชน องค์การที่เกี่ยวกับด้านสาธารณสุข ฯลฯ จึงจำเป็นจะต้องหาทาง
แก้ไข เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น โดยจะต้องอาศัยผู้นำเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะช่วยสร้างศรัทธา
ของมวลชน เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ในขณะที่เวลายังผ่านไปนาน ๆ เข้า ความรับผิดชอบ

¹ อมร ศิริกายะ, พลเรือเอก, "นายทหารเสนาธิการ," นาวิกศาสตร์
ปีที่ 60, ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2520) : 2 - 6

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

จะยิ่งทวีขึ้นทั้งปริมาณและความสลับซับซ้อน ฉะนั้นความต้องการองค์บุคคลที่มีความสามารถ ในการเป็นผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาที่สามารถรับการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งเหล่านี้ จึงมีความ สำคัญอย่างยิ่ง ที่จะให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้ง พร้อมทั้งจะเข้ารับหน้าที่แทนผู้มี อารุโสภาในชั้นต่อไป สิ่งที่จะต้องคำนึงก็คือว่า ลักษณะความเป็นผู้นำหรือผู้บังคับบัญชา มีผู้ กล่าวว่าเป็นพรสวรรค์ที่มีมาโดยกำเนิด เป็นการไม่ผิดที่จะกล่าวเช่นนั้น เว้นแต่ว่าจะมี คิดหัวมามากน้อยกว่ากันเพียงใดเท่านั้น และยังมีทางที่จะทำเพิ่มพูนขึ้นมาโดยการอบรม การฝึกฝนตนเอง จากประสบการณ์ และจากการศึกษาประวัติผู้นำที่มีชื่อเสียง ข้อสำคัญ ที่พึงระลึกก็คือ นิสัยใจคอ หรือบุคลิกลักษณะของผู้นำนั้นย่อมแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล การ ปลุกฝังความเป็นผู้นำโดยหล่อหลอมมาจากเบ้าแม่เดียวกัน หรือลอกแบบผู้นำที่มีชื่อเสียง มาทั้งหุ่นทั้งนิสัยใจคอและบุคลิกภาพ ย่อมใช้ไม่ได้

ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนนายร้อย จปร. และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นพิเศษ เนื่องจากว่า นักเรียนและนิสิตของ ทั้งสองสถาบันมาจากสถาบันที่สำคัญที่สุดของชาติ ต่างก็ต้องเข้ามาเป็นบทบาทเป็นผู้นำ ในด้านต่าง ๆ ที่จะนำประเทศชาติให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ในอนาคตอันใกล้ การ ศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำจะช่วยให้ทราบถึงระดับความเป็นผู้นำ และจะเป็นประโยชน์ ก่อนนโยบายในการผลิตนายทหาร และนิสิตที่มีคุณภาพและสมรรถภาพที่ดีต่อไป จากการ สำนักรวจการวิจัยที่เกี่ยวกับลักษณะความเป็นผู้นำในประเทศไทย พบว่ายังมีน้อยมากและ ไม่ได้พบว่ามี การวิจัยเกี่ยวกับลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนนายร้อย จปร. และนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาก่อนเลย ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเรื่องนี้ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้มี ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะความเป็นผู้นำมากขึ้นอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อต้องการศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำแต่ละแบบของนักเรียนนายร้อย จปร. และนิสิตชายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีสุดท้าย

2. เพื่อต้องการเปรียบเทียบลักษณะความเป็นผู้นำแต่ละแบบของนักเรียน นายรอย จปร. และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีสุดท้าย

สมมุติฐานของการวิจัย

เนื่องจากนักเรียนนายรอย จปร. และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เป็น ประชากรในการวิจัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันมีหลักสูตรและการอบรมที่แตกต่าง กัน ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานดังต่อไปนี้คือ

1. ลักษณะความเป็นผู้นำแบบเสรีนิยมของกลุ่มนักเรียนนายรอย จปร. ต่ำกว่า กลุ่มนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญ
2. ลักษณะความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของกลุ่มนักเรียนนายรอย จปร. ต่ำกว่ากลุ่มนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญ
3. ลักษณะความเป็นผู้นำแบบอัทธินิยมยอมตามของกลุ่มนักเรียนนายรอย จปร. สูงกว่ากลุ่มนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญ
4. ลักษณะความเป็นผู้นำแบบอัทธินิยมก้าวร้าวของกลุ่มนักเรียนนายรอย จปร. สูงกว่ากลุ่มนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำครั้งนี้มีตัวแปรอิสระ คือ ประเภทของ ตัวอย่างประชากร ตัวแปรตามคือ ลักษณะความเป็นผู้นำของตัวอย่างประชากร และไม่ คำนึงถึงตัวแปรอื่นที่ทำให้ลักษณะความเป็นผู้นำแตกต่างกัน
2. ลักษณะความเป็นผู้นำที่ศึกษาครั้งนี้ได้จากการใช้แบบประเมินความสามารถ ในการเป็นผู้นำ (The Leadership Ability Evaluation) ซึ่งสร้างโดย รัสเซล เอ็น คาสเซล (Russel N. Cassel) และเอ็ดเวิร์ด เจ. สเตนัค

(Edward J. Stancik) ในปี ค.ศ. 1961 และมองพรณ อยู่ประเสริฐ¹ ได้นำมา
ดัดแปลงเป็นภาษาไทยเพื่อใช้ในการวิจัยเมื่อปี พ.ศ. 2511

ขอตกลงเบื้องต้น

1. ในการวิจัยครั้งนี้ยอมรับสถานการณ์ที่ว่า นักเรียนนายร้อย จปร. และ
นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีระดับการศึกษาอยู่ในชั้นอุดมศึกษาเท่าเทียมกัน
2. เนื่องจากแบบประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำ (The Leadership
Ability Evaluation) ฉบับนี้ใช้ได้กับนักเรียนระดับเกรด 9 - 12 (Grade
9 - 12) และระดับผู้ใหญ่ (Adult)² การวิจัยครั้งนี้จึงยอมรับว่า แบบประเมินความ
สามารถในการเป็นผู้นำนี้สามารถใช้กับนักเรียนนายร้อย จปร. และนิสิตจุฬาลงกรณ์ได้
3. ลักษณะความเป็นผู้นำสามารถวัดออกมาได้เป็นลักษณะความเป็นผู้นำแบบ
ต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในแบบประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำ (The Leadership
Ability Evaluation) เนื่องจากว่ามีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)³
4. คำตอบที่ได้จากแบบประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำ เป็นคำตอบ
อย่างจริงใจของนักศึกษา

ความจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจจะเกิดความคลาดเคลื่อนไม่สมบูรณ์ขึ้นได้ เนื่องจากสาเหตุ

¹มองพรณ อยู่ประเสริฐ, "ความแตกต่างระหว่างความเป็นผู้นำของนิสิต
ที่เป็นผู้นำและนิสิตที่ไม่ได้เป็นผู้นำ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกจิตวิทยา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512) (อัครสำเนา).

²Russel N. Cassel and Edward J Stancik, The Leadership
Ability Evaluation Manual (California: Western Psychological
Services), 1961, p. 2.

³Ibid.

ทั้งทอ ไปนี้คือ ตัวแปรเกินอื่น ๆ ที่อาจจะมื่ออิทธิพลต่อลักษณะความเป็นผู้นำของตัวอย่าง ประชากร เช่น สภาวะทางเศรษฐกิจ อันอาจจะทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อนได้

คำจำกัดความ

ลักษณะความเป็นผู้นำ ได้แก่ลักษณะต่าง ๆ 4 ลักษณะ ดังที่ปรากฏตามแบบ ประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำที่ ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ¹ แปลจากแบบประเมิน ความสามารถในการเป็นผู้นำ (The Leadership Ability Evaluation) ของ รัสเซล เอ็น คาสเซิล (Russel N. Cassel) และเอ็ดเวิร์ก เจ. สแตนนิค (Edward J. Stancik) ลักษณะความเป็นผู้นำทั้ง 4 แบบนั้น คือ

ก. ลักษณะความเป็นผู้นำแบบเสรีนิยม (Laissez-Faire) เป็นลักษณะที่แต่ละคนในกลุ่มมีอิสระอย่างกว้างขวาง การตัดสินใจขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ผู้นำไม่มีอิทธิพล ชักจูง สมาชิกในกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนทำงานตามความพอใจของตน ไม่คำนึงถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ใด ๆ

ข. ลักษณะความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic-Cooperative) เป็นลักษณะที่มีการประชุมปรึกษาหารือในการตัดสินใจกระทำการใด ๆ ผู้นำแสดงตนเป็น ทั้งผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม การปรึกษาหารือเป็นไปอย่างคอบเนื่อง สมาชิกในกลุ่มมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น คำนึงถึงระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่ม และร่วมมือกันปฏิบัติงาน

ค. ลักษณะความเป็นผู้นำแบบอัทธินิยมก้าวร้าว (Autocratic-Aggressive) เป็นลักษณะที่ผู้นำใช้การตัดสินใจโดยไม่มี การปรึกษาหารือกับสมาชิกในกลุ่ม ตัดสินใจ ถึงอำนาจเป็นใหญ่ แสดงออกในทางก้าวร้าวและจะวางแผนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ง. ลักษณะความเป็นผู้นำแบบอัทธินิยมยอมตาม (Autocratic-Submissive) เป็นลักษณะผู้นำที่ใช้การตัดสินใจกระทำการใด ๆ ด้วยตนเอง ชอบปรึกษาหารือบุคคลอื่น เช่น คณะกรรมการ หรือผู้รู้ ซึ่งเป็นบุคคลอื่นนอกกลุ่ม

¹ ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ, เรื่องเดิม หน้า 10-11.